

บทความจากเว็บไซต์
มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน

<http://www.midnightuniv.org>

เรื่อง

แสวงหาสาระของประชาธิปไตย
สำหรับเมืองไทย

โดย

สุลักษณ์ ศิวรักษ์

เผยแพร่สำหรับ eReader

โดย

วิษณุ เอื้อชูเกียรติ

29 พฤษภาคม 2553

สัญลักษณ์ ศิวรักษ์: แสงหาสาระของประชาธิปไตย สำหรับเมืองไทย

หมายเหตุ - เมื่อวันที่ 19 กันยายน 2552 มหาวิทยาลัย
เที่ยงคืนได้จัดการอภิปราย

“ครบรอบ 3 ปีวันประหารรัฐประชาธิปไตย” โดยอาจารย์สุ
ลักษณ์ ศิวรักษ์

แสดงปาฐกถาในหัวข้อ “แสงหาสาระของประชาธิปไตย
สำหรับเมืองไทย”

ที่ห้องประชุม อาคารศูนย์สตรีศึกษา
มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

เริ่มเรื่อง

วันนี้เป็นวันครบสามปีของรัฐประหารครั้งล่าสุดของ
ประเทศนี้ ที่จริงรัฐประหารให้ทั้งคุณและโทษ ถ้าการยึด
อำนาจรัฐเพื่อขจัดเผด็จการ และก่อให้เกิดประชาธิปไตย
โดยเป็นไปอย่างสันติวิธี ย่อมถือว่ามีคุณมากกว่ามีโทษ
ดังที่เกิดขึ้นอย่างได้รับความสำเร็จมา 2 ครั้ง ในรัชกาลที่

7 แม้กระนั้น การยึดอำนาจครั้งหลังในรัชกาลดังกล่าว แม้จะได้ประชาธิปไตยคืนมา ก็ได้วางรากฐานในทางเผด็จการไว้ด้วย อย่างที่น่าจะต้องตราเอาไว้

สำหรับรัฐประหารในรัชกาลปัจจุบันที่เริ่มแต่ พ.ศ. 2490 นั้น ทุกครั้งมีความเลวร้ายคล้ายกัน และเป็นการฆ่าสาระของประชาธิปไตยทุกๆ ครั้งด้วย รวมทั้งครั้งล่าสุด แม้รัฐบาลทักษิณ ชินวัตร จะเลวร้ายอย่างไร อย่างน้อยก็มีรูปแบบในทางประชาธิปไตย โดยเราอาจใช้หนามยอกเอาหนามบ่งออกได้ ด้วยวิถีทางของประชาธิปไตยนอก รัฐสภา แต่ข้าพเจ้าไม่ประสงค์จะพินิจหยาดตะเข็บในเรื่องเมื่อสามปีก่อน หากต้องประสงค์จะทำความเข้าใจในเรื่องเนื้อหาของประชาธิปไตย โดยไม่รวมไปถึงในระบอบที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุขเอาเลยด้วยซ้ำ เพราะนี่ก็เป็นประเด็นที่สำคัญ หากคนไทยสมัยนี้เข้าใจในเรื่องนี้ น้อยนัก หากเอาสถาบันดังกล่าวมาเป็นเครื่องมือทางการเมืองอย่างไม่รู้เท่าทัน ซึ่งจักเป็นอันตราย ไม่แต่กับสถาบันฯ หากจะเป็นอันตรายถึงสาระแห่งความเป็น

ประชาธิปไตยเอาเลย จะอย่างไรก็ตาม ขอข้ามเรื่องนี้ไปก่อน เพราะข้าพเจ้าได้พูดเรื่องสถาบันกษัตริย์มามากแล้ว ดั่งยังมีคดีเรื่องหมิ่นพระบรมเดชานุภาพติดตัวอยู่ในบัดนี้ด้วยซ้ำไป

1

ประชาธิปไตยฝรั่ง กับการปกครองของท้องถิ่น

คำว่าประชาธิปไตย ก่อให้เกิดความไขว่เขวและสับสนกันยิ่งนัก เพราะวาทศิลป์ที่ใช้กันในปัจจุบัน ทางฝ่ายหนึ่งนั้น ต้องการกำหนดหรือสะกดให้ประเทศต่างๆ ต้องปกครองในระบอบประชาธิปไตย โดยเฉพาะก็ในอาณาบริเวณที่นอกเหนืออารยธรรมตะวันตกออกไป ทั้งนี้ก็เพราะฝรั่งที่อ้างว่าตนเป็นประชาธิปไตยนั้น ถือว่าการปกครองในระบอบดังกล่าวจะช่วยให้ประเทศนั้นๆ ศรีวิไล พร้อมกันนั้น ก็มีประเทศที่รังเกียจการยึดเยียดดังกล่าว ทั้งยังแลไม่เห็นคุณค่าของการปกครองในระบอบที่ว่านี้อีกด้วย โดยที่ประเทศนั้นๆ ถือว่าการปกครองในระบอบของตนก็ดียิ่งอยู่

แล้ว หรือเหมาะสมกับบ้านเมืองของตน ยิ่งกว่าจะรับเอา
ระบอบการเมืองจากฝรั่งมาประยุกต์ใช้

ในหนังสือชื่อ *Prisoner of the State: The Secret
Journal of Premier Zhao Ziyang* เต็งเสี่ยวผิงย้ำกับเจ้า
สื่อหยางอย่างหนักแน่นว่า จีนต้องก้าวหน้าทางเศรษฐกิจ
อย่างฝรั่ง แต่ต้องไม่เอาประชาธิปไตยแบบฝรั่งมา
ประยุกต์ใช้ เต็งถื่อว่าระบบพรรคการเมืองของฝรั่งที่ผลัด
กันมาใช้อำนาจในทางประชาธิปไตยนั้น คือการควบคุม
ผลประโยชน์โดยพวกก๊กมफीที่มีอิทธิพลทางเศรษฐกิจ โดย
ผนวกเอาการเมืองมาไว้ในอำนาจ สำหรับชนชั้นปกครอง
ของไทยในบัดนี้ กลับอยากได้ยี่ห่อว่าเป็นประชาธิปไตย
เพื่อเอาใจฝรั่ง แต่เนื้อหาสาระของประชาธิปไตยจะเป็น
เช่นไร ดูจะไม่ใช่ประเด็นหลักของพวกเขา

ประชาธิปไตยกับสยามประเทศ

ในกรณีของสยามนั้น ตั้งแต่ ร.ศ. 103 ซึ่งเทียบเท่ากับ
พ.ศ. 2428 หรือ ค.ศ. 1885 แล้ว ที่เจ้านายไทยและ

ข้าราชการไทยในสถานทูตที่ลอนดอนและปารีสได้กราบบังคมทูลให้ทรงใช้ระบอบการปกครองตามทางของประชาธิปไตย โดยใช้คำทับศัพท์อังกฤษว่า ลิมิติดโมนาคี (Limited Monarchy) หรือ คอนสติตูชันแนลโมนาคี (Constitutional Monarchy) คือระบอบราชาธิปไตยจำกัด หรือภายใต้รัฐธรรมนูญ ซึ่งต่างไปจาก สมบูรณาญาสิทธิราชย์ หรือ Absolute Monarchy แต่พระมหากษัตริย์ในเวลานั้น คือรัชกาลที่ 5 ได้ทรงตอบคำกราบบังคมทูลที่ว่านี้ว่า

“...และการปกครองบ้านเมือง เช่นประเทศสยามนี้ ตามอำนาจอย่างเจ้าแผ่นดินประเทศอื่นๆ คือ ประเทศยุโรป ก็จะไม่สามารถปกครองบ้านเมืองได้ และจะไม่เป็นที่ชอบใจของราษฎรทั่วหน้าด้วย เหมือนอย่างที่จะมีปาลิเมนต์ จะไม่มีผู้ใดซึ่งสามารถเป็นเมมเบอร์ได้สักกี่คน” ครั้นแล้วทรงสรุปว่า เพราะเหตุฉะนั้น “ข้าพเจ้าจึงเห็นสมควรว่า ราชอาณาจักรของพระเจ้าแผ่นดินควรจะกำหนดตามแบบเดิม”

นี่ก็คือไม่ยอมหันเหไปตามวิธีการปกครองของตะวันตก ซึ่งมีแนวโน้มไปในทางประชาธิปไตยยิ่งขึ้น โดยที่ความเป็นสมบูรณาญาสิทธิราชย์ในยุโรปได้ลดน้อยถอยตัวลงทุกทีๆ จนปลาสนาการไปภายหลังรัชกาลที่ 5 ไม่นานนัก

ในเมืองไทยเองก็มี ต.ว.ส. วัฒนาโกหรือเทียนวรรณ ที่เรียกร้องต้องการประชาธิปไตยที่มีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข ซึ่งก็แสดงได้ว่าท่านผู้นั้นยอมได้อิทธิพลมาจากฝรั่งเช่นเดียวกัน แต่ในกรณีของเทียนวรรณนั้น ในฐานะที่เขาเป็นเพียงคนธรรมดาสามัญ ถ้อยคำของเขาแม้ว่าจะถึงพระเนตรพระกรรณ ก็ไม่ได้รับคำตอบอะไร ทั้งยังถูกจองจำในข้อหาว่าหมิ่นตราพระราชสีห์เป็นเวลาถึง 16 ปี นี่ก็ออกจะคล้ายกับการถูกพิพากษาจำคุกในกรณีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพนั่นเอง

กบฏ ร.ศ. 130 การเรียกร้องประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการเป็น รูปธรรม

พอล่วงรัชกาลที่ 5 ได้ปีเดียว ก็เกิดกบฏ ร.ศ. 130 ขึ้น ในปี
พ.ศ. 2455 ซึ่งเรียกร้องต้องการประชาธิปไตยอย่างเป็นทางการเป็น
รูปธรรม คือนอกเหนือจากถ้อยคำ หากฎกรัฐบาลจับได้
และปราบปรามเสียก่อน โดยที่คณะ ร.ศ. 130 นี้ ก็ยังคง
ต้องการระบอบการปกครองที่มีพระมหากษัตริย์เป็น
ประมุข ที่ปราศจากพระราชอำนาจอย่างเบ็ดเสร็จ หากไม่ก็
ต้องการให้บ้านเมืองเป็นประชาธิปไตย ซึ่งในเวลานั้น
หมายถึง Republic ซึ่งต่อมาใช้คำว่าสาธารณรัฐ หรือ
มหาชนรัฐ

ที่อ้างกันว่าพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลที่ 6 ต้องการจะทดลอง
การปกครองในระบอบเทศบาล กับการเล่นในเรื่องของ
ดุสิตธานีนั้น เป็นการกล่าวสรรเสริญเกินยออย่างโคมลอย
จุดตั้งการเล่นละครต่างๆ ของพระเจ้าอยู่หัวพระองค์นั้น
ซึ่งเป็นการสิ้นเปลืองพระราชทรัพย์อย่างสุรุ่ยสุร่ายเอา
มากๆ เลยทีเดียว และคำว่าพระราชทรัพย์ในที่นี้หมายถึง

เงินทองที่ได้มาจากภาษีอากรของราษฎร ซึ่งส่วนใหญ่
ยากไร้ยิ่งๆ ขึ้นทุกทีอีกด้วย แท้ที่จริง ในหลวงพระองค์นั้น
ทรงเขียนล้อเลียนระบบการปกครองในแนวทาง
ประชาธิปไตยไว้ในเรื่อง 'รัฐสภาในอนาคต' อย่างถึงพริก
ถึงขิง ดังอาจหาอ่านได้จาก "หนังสือสนุก" ของข้าพเจ้า
ทรงเอ่ยถึงชื่อ นายเกศร์ และนายทวน ซึ่งเป็นสมาชิกสภา
นั้น คือทรงล้อเลียน กศร. กุหลาบ และเทียนวรรณ นั้นแล
กล่าวคือ คนที่เรียกร้องต้องการประชาธิปไตยที่เป็น
สามัญชน เป็นคนซึ่งทรงดูถูกดูแคลนเอาเลยทีเดียว

รัชกาลที่ ๗: ระบบปกครองเทศบาล และ

พระราชดำริที่จะพระราชทาน Constitution

ตอนนี้ ขออ่านถ้อยคำของอาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ให้ฟัง

"เมื่อพระบาทสมเด็จพระปกเกล้าฯ (รัชกาลที่ 7) ขึ้น

ครองราชย์สืบต่อจากรัชกาลที่ 6 ในปี พ.ศ. 2468

(ค.ศ. 1925) นั้น พระองค์ได้ทรงดำริที่จะให้มีระบบ

ปกครองเทศบาล อันเป็นระบบปกครองส่วนท้องถิ่น ส่วน

พระราชดำริเกี่ยวกับธรรมนูญการปกครองแผ่นดินที่

พระองค์เรียกทับศัพท์อังกฤษว่า "Constitution" นั้น
ภายหลังเปลี่ยนการปกครองแล้ว 6 วัน คือ เมื่อวันที่ 30
มิถุนายน 2475 ได้มีพระราชกระแสให้พระยามโนปกรณ
ฯ พระยาศรีวิศาลวาจา, พระยาปริชาชลยุทธ, พระยา
พหลพลพยุหเสนา กับสมเด็จพระประดิษฐมหาธีรราชเจ้า
วังสุโขทัย เพื่อแสดงความในพระราชหฤทัยหลายประการ
เจ้าพระยามหิธร ราชเลขาธิการเป็นผู้จัดบันทึกนั้น ได้ทรง
รับสั่งเกี่ยวกับพระราชดำริที่จะพระราชทาน Constitution
นั้นมีความสำคัญต่อไปนี้

"...เมื่อทรงรับราชสมบัติ ก็มั่นพระราชหฤทัยว่า เป็น
หน้าที่ของพระองค์ที่จะให้ Constitution แก่สยาม
ประเทศ ครั้นเมื่อพระยากัลยาณไมตรี (F.B. Sayre) เข้า
มา ได้ทรงปรึกษาร่างโครงขึ้นก็ไม่ได้ได้รับความเห็นชอบจาก
อภิรัฐมนตรี...ครั้นเสด็จอเมริกา ก็ได้ให้ interview ว่าจะให้
Constitution เมื่อเสด็จกลับมาจึงรู้สึกแน่ว่าจะกักไว้อีกไม่
สมควรเป็นแท้ จึงได้ให้ปรึกษานายสตีเวนส์ นายสตีเวนส์
กลับว่า ยังไม่ถึงเวลา ยังไม่ถึงเวลา (รับสั่งซ้ำ 2 หน) ฝ่าย

พระยาศรีวิศาลฯ ที่โปรดให้ปรึกษาด้วยอีกผู้หนึ่งก็
influence ไปด้วยกับนายสตีเวนส์ เมื่อพระยาศรีวิศาลฯ
และนายสตีเวนส์ ชัดข้องเสียดังนี้ การก็เลยเหลวอีก
ต่อมาได้เตรียมว่าจะไม่ประกาศก่อนงานสมโภชพระนคร
150 ปี เพราะจะเป็นชี้ขาด รอว่าพองานแล้วจะประกาศ
ได้เสนอในที่ประชุมอภิรัฐมนตรี เนื่องจากนายสตีเวนส์ไม่
เห็นด้วย ที่ประชุมก็ชัดข้องว่าเป็นเวลาโศกกิจตกต่ำ เมื่อ
ได้รับสั่งถึงแผนของพระองค์แล้ว รับสั่งว่า “แต่ว่าตละ
อย่างๆ จะเป็นไปได้ก็ลำบากเหลือเกิน หวังว่าน่าจะเห็น
ด้วย พระองค์ยากที่จะขัดผู้ใหญ่ที่ได้ทำงานมานานตั้ง 20
ปี ก่อนพระองค์”

(จากประสบการณ์และความเห็นบางประการของรัฐบุรุษ
อาวุโส ปรีดี พนมยงค์ ที่ฉัตรทิพย์ นาถสุภา สัมภาษณ์
เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2525 ตีพิมพ์ใหม่ พ.ศ. 2552)

ความจริง รายละเอียดเกี่ยวกับรัชกาลที่ 7 กับการตัดสินใจ
พระมหกษัตริย์ในเรื่องประชาธิปไตยนั้น มีปรากฏอยู่ในเรื่อง

The End of Absolute Monarchy in Siam by Benjamin Batson ซึ่งมีแปลเป็นภาษาไทยแล้ว พระองค์ท่านเองทรงศึกษาที่ประเทศอังกฤษ แต่ก็ทรงเห็นว่าประชาธิปไตยนั้นเหมาะสมกับผู้คนในแวดวงของอารยธรรมเองไกลแซกซันเท่านั้น คือหมายถึงอังกฤษกับสหรัฐอเมริกา ไม่เหมาะแม้แต่กับประเทศอื่นๆ ในยุโรป โดยที่ในปลายรัชกาลที่ 7 นั้น ลัทธินาซีและลัทธิฟาสซิสต์ ซึ่งเป็นเผด็จการอย่างรุนแรง ได้มีอำนาจยิ่งๆ ขึ้นทุกทีในยุโรป ทั้งนี้โดยไม่จำเป็นต้องกล่าวถึงสหภาพโซเวียตภายใต้การนำของสตาลิน

ในลายพระราชหัตถเลขาถึงพระองค์เจ้าธานีนิวัติ เสนาบดีกระทรวงธรรมการ ที่กราบบังคมทูลหาหรือเรื่องการศึกษาแบบฟาสซิสต์ของอิตาลีนั้น ทรงเห็นด้วยกับการบังคับให้เด็กสยบยอมกับระบบผู้นำตามแนวทางของเผด็จการ แต่ก็ทรงเห็นว่าคงนำเอามาประยุกต์ใช้กับเมืองไทยไม่ได้เสียแล้ว เพราะคนไทยสมัยใหม่เริ่มวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาล รวมถึงองค์พระมหากษัตริย์ โดยเฉพาะก็ทางหนังสือพิมพ์

ถ้ารัฐบาลจะปิดหนังสือพิมพ์ ฝรั่งเศสก็จะกล่าวหาว่าเราป่าเถื่อน เพราะชนชั้นปกครองในเวลานั้นต้องการให้ฝรั่งเศสเห็นว่าเราเปิดกว้างในทางเสรีภาพ อย่างน้อยก็ไม่ควรก้าวท้าวสิทธิมากเกินไปนัก และในลายพระราชหัตถเลขาถึงพระยาภิรมย์ภักดี (พรานซิส บี. แซร์) ก็ทรงเห็นว่า จะหาทางห้ามกรุงเทพฯไม่ให้หันไปเ็นทางประชาธิปไตย คงจะไม่ได้เสียแล้ว และการหวังที่จะให้พระเจ้าแผ่นดินเป็นคนดีที่สามารถนำราษฎรได้ในทุกๆ รัชกาลก็เป็นไปไม่ได้ เพราะการสืบสันตติวงศ์นั้น จะได้อัจฉริยบุรุษตลอดไป ย่อมเป็นไปไม่ได้ ฉะนั้นจึงควรจะให้การศึกษาแก่ราษฎรให้พร้อมกับการปกครองในทางประชาธิปไตย แต่รัฐบาลของพระองค์ท่านก็ทำการไม่ทันที่ จึงเกิดการยึดอำนาจไปจากพระองค์ท่านเมื่อวันที่ 24 มิถุนายน พ.ศ.

2475

ประชาธิปไตยสมบูรณ์: รัฐธรรมนูญฉบับ 9

พฤษภาคม 2489

ความข้อนี้ อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ได้ขยายความต่อไป ในหนังสือเล่มที่ข้าพเจ้าเอ่ยไว้ข้างต้น ดังความว่า
ประชาธิปไตยที่คณะราษฎรได้เริ่มสถาปนาเมื่อ 2475 นั้น ได้ดำเนินมาทีละขั้น ระหว่าง 13 ปีเศษ จนบรรลุซึ่งประชาธิปไตยสมบูรณ์ โดยประกาศใช้รัฐธรรมนูญฉบับ 9 พฤษภาคม 2489 ซึ่งสมาชิกพฤฒสภาและสภาผู้แทนเป็นผู้ที่ราษฎรเลือกตั้ง จึงเป็นประชาธิปไตยสมบูรณ์

ต่อมาในวันที่ 8 พฤศจิกายน 2490 คณะรัฐประหารได้ทำการยึดอำนาจรัฐ ล้มระบบรัฐธรรมนูญประชาธิปไตย ต่อจากนั้นมาก็ได้มีคณะอื่นๆ มากมายหลายคณะที่ “ไม่ใช่คณะราษฎร” ได้บั่นทอนประชาธิปไตย แล้วปกครองประเทศไทยโดยระบบที่ไม่ใช่ประชาธิปไตย สมบูรณ์ รวมทั้งระบบเผด็จการหลายระบบจนถึงปัจจุบันนี้เป็นเวลาเกือบ 35 ปีแล้ว (พ.ศ. 2525)

มีผู้ถามท่านต่อไปว่า ถ้าท่านมีสิทธิร่างรัฐธรรมนูญ ท่านจะร่างเหมือนกับเมื่อ 2475 หรือไม่ หรือจะร่างอย่างไร ท่านตอบว่า ผมไม่หวังที่จะเป็นผู้ร่างรัฐธรรมนูญ แต่ขอแสดงความเห็นว่า ผู้ใดจะร่างรัฐธรรมนูญต่อไป ก็ต้องให้เป็นไปตามหลัก “ประชาธิปไตยสมบูรณ์” คือ ระบบปกครองที่ถือมติปวงชนเป็นใหญ่ ปวงชนแสดงมติโดยวิธีประชามติอย่างหนึ่ง อีกอย่างหนึ่งปวงชนแสดงมติโดยผ่านรัฐสภา ซึ่งสมาชิกทุกคนของรัฐสภาเป็นผู้ที่ได้รับเลือกตั้งจากราษฎร สำหรับประเทศไทยที่มีพลเมืองมาก นั่นก็ควรถือวิธีที่สองเป็นหลัก ประกอบด้วยวิธีที่หนึ่งในบางกรณี รายละเอียดนั้นผมได้กล่าวไว้ในบทความและคำสัมภาษณ์อื่นๆ แล้ว

ประชาธิปไตยสมบูรณ์ - สารของประชาธิปไตย
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ใช้คำว่าประชาธิปไตยสมบูรณ์
ข้าพเจ้าใช้คำว่าสารของประชาธิปไตย
ถ้าเราจะหาสารจากประชาธิปไตย คงต้องศึกษางานของ
อาจารย์ปรีดี พนมยงค์ ยิ่งกว่าที่เราได้กระทำกันดังที่

แล้วๆ มา โดยเราต้องตราไว้ด้วยว่า เมื่อท่านเป็นผู้สำเร็จ
ราชการในรัชกาลที่ 8 นั้น ท่านได้อาราธนาพุทธทาสภิกขุ
ไปสนทนาธรรมที่ทำเนียบท่าช้าง 4 วันซ้อน วันละหลาย
ชั่วโมง เพื่อหาหัวข้อธรรมสำหรับนำมาประยุกต์ใช้ให้เกิด
ธรรมิกสังคมนิยม ความข้อนี้ก็น่าจะมีการศึกษาถึงสาระ
ดังกล่าว และหาทางสานต่อให้เป็นรูปธรรม ไม่ว่าจะฝ่ายเสื้อ
เหลืองหรือเสื้อแดง ถ้าต้องการไปพ้นวาทศิลป์ หรือ
ต้องการอำนาจในระยะสั้น คงต้องหาทิศทางที่เป็น
นามธรรมอันเหมาะสมกับวัฒนธรรมของเรา เพื่อให้เกิด
สาระของประชาธิปไตยที่เข้าได้กับวัฒนธรรมไทย ไม่ใช่
ประชาธิปไตยแบบไทยๆ ซึ่งเป็นเรื่องของความกึ่งดิบกึ่งดี
และกึ่งจริงกึ่งเท็จ

2

**ความยุติธรรมทางสังคมกับการให้เหตุผลทางด้าน
สาธารณะ(หัวใจประชาธิปไตย)**

การที่จะเข้าใจได้ถึงความยุติธรรมทางสังคมนั้น จำเป็นยิ่ง
นักที่ต้องมีการให้เหตุผลทางด้านสาธารณะ และนี่คือ

หัวใจของประชาธิปไตย หาไม่ชนชั้นปกครองจำนวนน้อย
เท่านั้น ที่ถือตัวว่าตนรู้ดีว่าอะไรถูกต้องดีงาม โดยชนชั้น
นั้นเชื่อว่าชนชั้นล่างโง่เขลาเบาปัญญา ตัดสินความถูก
ต้องชั่วดีไม่ได้ ดังเราอาจกล่าวได้ว่าประชาธิปไตยคือการ
ปกครองในระบอบที่มีการอภิปรายกันได้อย่างกว้างขวาง
จนได้รับความสนับสนุนอย่างไม่มีขอบเขตอันจำกัด

เล่ากันว่าเคลเมนต์ แอตลี นายกรัฐมนตรีอังกฤษ”พรรค
กรรมกร” ภายหลังสงครามโลกครั้งที่สอง ไปพูดที่
ออกซฟอร์ดในปี ค.ศ. 1957 ว่า “ประชาธิปไตยคือรัฐบาล
ที่มีการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง แต่จะได้ผลก็ต่อเมื่อ
ทำให้คนหยุดพูดเสียได้” ที่ว่านี่คือสาระของประชาธิปไตย
กล่าวคือ การแสดงทัศนคติอย่างเสรี จนเป็นที่ยอมรับกัน
ได้ในหมู่มหาชน แต่ตามรูปแบบแล้ว ประชาธิปไตยคือ
การออกเสียงลงคะแนนเลือกตั้ง ให้มีผู้แทนราษฎรเข้าไป
อยู่ในรัฐสภา เพื่อจะให้ฝ่ายที่คุมเสียงข้างมากในสภาได้
เป็นรัฐบาล

สาระของประชาธิปไตยอยู่ที่การมีส่วนร่วมของ สาธารณชน

ขอย้ำว่า สาระของประชาธิปไตยอยู่ที่การมีส่วนร่วมของ
สาธารณชน จะด้วยการอภิปรายกันอย่างกว้างขวาง หรือ
เปิดโอกาสให้มีปฏิกริยาโต้ตอบกับนโยบายต่างๆ ได้อย่าง
เปิดเผย เพราะฉะนั้นจึงจำเป็นต้องมีมาตรการให้รัฐบาลและ
ทางราชการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารต่างๆ ให้ราษฎรทราบ
ไม่ใช่ว่าจะอะไร ก็เป็นความลับของทางราชการ เปิดเผย
อะไรไม่ได้ ด้วยข้ออ้างว่าเพื่อความมั่นคงของประเทศชาติ
เพราะฉะนั้น พระราชบัญญัติที่ว่าด้วยการเปิดเผยข้อมูล
ข่าวสารของทางราชการไทย จึงถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่
สำคัญ หากการประยุกต์ใช้กฎหมายฉบับดังกล่าว ยัง
เป็นไปอย่างน่าอัปยศอดสูยิ่งนัก

สิทธิธรรม - นิติ - นยยะ

ถ้าจะโยงไปทางปรัชญาที่ว่าด้วยความยุติธรรมแล้วไซ้ไร
ในทาง"สิทธิธรรม" ที่เราเคยยึดถือไว้ในทางการปกครอง
บ้านเมือง ก่อนเปิดประเทศไปรับอารยธรรมตะวันตกนั้น

ท่านกำหนดให้รัฐเท่านั้น “นิติ” ซึ่งเราเอามาใช้เป็นหลักของกฎหมาย จนใช้คำว่านิติศาสตร์เป็นวิชาที่ว่าด้วยความยุติธรรม ซึ่งมีรัฐเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ทางด้านการประกอบการ แม้จะแยกระบบตุลาการออกไปจากระบบบริหารแล้วก็ตามที แต่ถ้าเราศึกษาพระมณูสาธาจารย์อย่างจริงจัง เราน่าจะตราไว้ได้ว่า “นิติ” นั้นเป็นเรื่องของรูปแบบและความประพฤติปฏิบัติที่ถูกต้องอย่างที่ยอมรับกันในสังคม โดยที่เราต้องเข้าใจในเรื่อง “นยยะ” อย่างควบคู่กันไป “นยยะ” เป็นแนวคิดหลักเพื่อเข้าถึงตัวความยุติธรรม

ตามวิสัยทัศน์ของเรานั้น บทบาทของสถาบัน เช่น ศาลและขบวนการยุติธรรม ตั้งแต่ตำรวจ อัยการ ทนายความ ฯลฯ ตลอดจนจนตัวบทกฎหมายต่างๆ นั้น ล้วนมีความสำคัญ แต่ทั้งหมดนี้ต้องตรวจสอบได้โดย นยยะ ซึ่งควบคู่ไปกับการเป็นไปกับสภาพที่แท้จริงในโลก ตามที่เป็นไปในขณะนั้น หากไม่เราจะถูกสถาบันและกฎเกณฑ์ต่างๆ กำหนดกดขี่ให้เราเข้าใจว่านั่นคือความยุติธรรม

และนี่ดูจะเป็นหน้าากที่ครอบงำสังคมไทยในบัดนี้ อย่าง
น่าเป็นห่วงยิ่ง

ในบริบทของ “นยยะ” นั้น มีข้อที่พึงสังวรไว้ว่า “ถูกดู
แคลน ดีกว่าดูแคลนผู้อื่น เพราะคนที่รู้เท่าทันกับการดู
แคลนย่อมนอนหลับอย่างมีความสุข ตื่นขึ้นก็เป็นสุข และไป
ในที่ไหนๆ ก็เป็นสุข หากผู้ที่ดูแคลนคนอื่นนั้นยอมถึงซึ่ง
ความพินาศ” หรือ “ในที่ที่สตรีไม่ได้รับการเคารพนับถือ
พิธีกรรมทั้งหมดย่อมไร้ผล เพราะถ้าสตรีในครอบครัวใด
ได้รับความทุกข์ ครอบครัวนั้นย่อมจักถึงซึ่งความพินาศ
ภายในเวลาอันไม่ช้า แต่ครอบครัวใดที่สตรีไม่มีความทุกข์
ครอบครัวนั้นย่อมเจริญงอกงาม” (จาก *The Law of
Manu* ซึ่ง Wendy Doniger แปล, London, Penguin
1991, Chapter 3, instructions 50 and 57)

“equity” อยู่นอกเหนือ “law” / เทียบ “equity” กับ “นย
ยะ”

ขอให้สังเกตไว้ว่า “*นยยะ*” ต่างจาก “*นิติ*” อย่างชาวป็นดำ เพราะสังคมของชมพูทวีปในสมัยโบราณหรือแม้จนสมัยนี้ สตรีมีบทบาทอันต่ำต้อย และการยกหูชูหางตนเองก็เป็นที่ยอมรับกันอย่างเปิดเผยและกว้างขวาง

ทางขบวนการยุติธรรมของอังกฤษก็มี “*equity*” ซึ่งอยู่นอกเหนือ “*law*” จะเทียบ “*equity*” กับ “*นยยะ*” ได้บ้าง กระมัง ดังทางอังกฤษถือว่า *equity* เทียบเท่ามโนธรรมสำนึกของประธานศาลฎีกา แต่ถ้าเราไม่ฝึกผู้พิพากษาของเรา ให้มีมโนธรรมสำนึกทางด้านความยุติธรรมแต่เริ่มต้นเสียแล้ว จะมีหิริโอตฺตปะพหุที่จะเข้าใจในเรื่องความยุติธรรมกระไรได้ โดยผู้ที่ตัดสินอะไรๆ ในทางความยุติธรรมนั้น ต้องรู้เท่าทันอคติทั้งสี่อีกด้วย ว่าการตัดสินใจของเราถูกครอบงำโดยความรัก (*ฉันทาคติ*) ความเกลียด (*โทษาคติ*) ความกลัว (*ภยาคติ*) และความหลง (*โมหาคติ*) อย่างไรบ้าง และถ้าปราศจากความยุติธรรมเสียแล้ว การเมืองการปกครองจะเป็นไปในครรลองแห่งความถูกต้องดีงามกระไรได้

“นิติ” ที่ไม่มี “นยะ” เป็นเพียงรูปแบบของ ประชาธิปไตยของรัฐเผด็จการ

ก็ความยุติธรรมนั้น จะมีเทวดา พระราชา หรือปุโรหิต แม้
คัมภีร์อันศักดิ์สิทธิ์ใดๆ มายื่นให้ หาได้ไม่ แม้พวกที่เชื่อ
ความศักดิ์สิทธิ์ของคัมภีร์ รวมถึงคัมภีร์ของพระมนู ซึ่งถือ
ว่าเป็นมนุษย์คนแรก ก็ยังแปลกันไปได้ว่า พระมนูเป็น a
fascist law-giver (ดู *The Idea of Justice* by Amartya
Sen หน้า 20)

จึงขอย้ำในที่นี้ว่า ความยุติธรรมทางสังคมนั้น ขึ้นอยู่กับ
การอภิปรายถึงประเด็นดังกล่าวอย่างกว้างขวางโดย
มหาชน คือต้องค้นหาสาระของความยุติธรรมด้วยกัน
โดยไม่มีชนชั้นหรือผู้วิเศษใดๆ ที่อยู่เหนือใคร ถ้า
ปราศจากสารดังกล่าว รูปแบบของประชาธิปไตยก็คือ
นิติ ที่ไม่มี นยะ ทั้งๆ ที่นักปรัชญาการเมืองร่วมสมัย
อย่างแฮมวอล ฮันติงตัน มักเน้นแต่ที่ นิติ หรือรูปแบบของ
ประชาธิปไตย ดังเขากล่าวว่า “การเลือกตั้ง ที่เปิดเผย
(open) อย่างเสรี (free) และไม่คดโกง (fair) คือสาระของ

ประชาธิปไตย” เราก็รู้กันอยู่แล้วว่าอันตึงต้นมีความเป็น
เผด็จการ ทางด้านขวาจัดขนาดไหน สาระแห่งความเป็น
ประชาธิปไตยของเขา คือสาระทางรูปแบบ หรือในทางนิติ
นัย

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้นสำคัญแน่ อย่างน้อยก็เป็น
การแสดงออกของมติมหาชน แต่ไม่ใช่ประเด็นเดียวที่ถือ
ว่าเป็นสาระ หากเพียงถือได้ว่าเป็นเพียงประเด็นหนึ่ง ซึ่ง
ถึงแม้จะสำคัญสำหรับการดำเนินงานของรัฐที่เป็น
ประชาธิปไตย แต่การลงคะแนนเสียงจะได้ผลจริงๆ
ย่อมขึ้นอยู่กับปัจจัยอื่นๆ อีก เช่นในสังคมที่มีการเลือกตั้ง
นั้น ผู้คนแสดงทัศนคติได้อย่างมีเสรีภาพหรือไม่ ผู้คน
ได้รับข้อมูลข่าวสารที่ถูกต้องหรือไม่ และผู้คนมีสิทธิที่จะ
แสดงเสียงคัดค้านได้อย่างเสรีหรือไม่

ประชาธิปไตย: เกาหลีเหนือ สิงคโปร์ มาเลเซีย พม่า
และไทย

การลงคะแนนเสียงเลือกตั้งนั้น เป็นเพียงรูปแบบและ
พิธีกรรม ถ้าปราศจากปัจจัยหลักที่เอ่ยถึงมาแล้วนี้ การ
ลงคะแนนดังกล่าวก็คือเอารูปแบบของประชาธิปไตยมา
ใช้เพื่อความเป็นไปของรัฐเผด็จการ อย่างกรณีของเกาหลี
เหนือ นั้น เห็นได้ชัดเจนยิ่งนัก แม้สิงคโปร์และมาเลเซียจะ
มีความเป็นเผด็จการน้อยกว่าเกาหลีเหนือ แต่ก็ไม่ได้ไป
กว่ามากนัก ยังประเทศพม่า ที่จะมีการเลือกตั้งครั้งหน้า ก็
คงเป็นไปในอิหฺรอบของเกาหลีเหนือนั่นเอง การเลือกตั้ง
ในเมืองไทยสมัยทักษิณ ชินวัตรนั้นเล่า มีความโปร่งใส
ขนาดไหน และถ้าจะมีเลือกตั้งกันอีก แนวโน้มจะเลวร้าย
ลงไปอีกหรือไม่ ดังการเลือกตั้ง อบจ. อบต. เมื่อเร็วๆ นี้ มี
ความกักขฬะเข้ามาปะปนมากน้อยเพียงใด

ปัญหาที่ต้องตราไว้คือ คนลงคะแนนมักถูกตราไว้ ให้
ได้รับโทษหรือมีแรงกดดันให้เขาต้องเลือกตั้งตามที่มี
อำนาจกำหนดไว้ แม้เมืองที่ไม่เป็นเผด็จการอย่างไทย
นายทุนและมาเฟียท้องถิ่นที่หากินกับมาเฟียระดับชาติก็
กำหนดกวดชาวิธีการเลือกตั้งตามจังหวัดต่างๆ ได้ไม่ยาก

ด้วยอำนาจของเงินตรา และอิทธิพลอื่นๆ คนที่ไปเลือกตั้ง
ชายตัวก็เพราะกลัวอิทธิพลท้องถิ่นอย่างหวัดด้วยกัน
แทบทั้งนั้น นอกเหนือจากการได้รับสินจ้างเล็กๆ น้อยๆ
บวกไปกับการโฆษณาชวนเชื่ออย่างแยบยลอีกด้วย ตราบ
ใดที่เรายังไม่ตีไปที่ประเด็นของความยุติธรรมขั้นพื้นฐาน
ของสังคม และความโปร่งใสของมาตรการต่างๆ เราก็จะ
เน้นแต่เพียงรูปแบบให้อัปรีดีได้เป็นชนชั้นปกครอง หากไม่ก็
ไล่อัปรีดีไปได้ เพื่อให้จั๊ญไรมาแทน เพราะทั้งอัปรีดีและ
จั๊ญไร เป็นตัวแทนในทาง "นิติ" ไม่ใช่ตัวแทนในทาง "นย
ยะ" แต่ประการใด

3

**รัฐธรรมนูญที่ดี สามารถทำให้เกิดการปกครองเพื่อ
คุณความดีของราษฎร**
ที่ใครๆ พวกกันไปเชื่อฝังว่าประชาธิปไตยเป็นเรื่องของ
อารยธรรมตะวันตกนั้น ก็ไม่แปลกประหลาดอะไร เพราะ
เรารู้เรื่องทางเอเชียของเรากันเองน้อย. จริงอยู่ ฝรั่งอ้างว่า
ประชาธิปไตยมีต้นตอจากกรุงเอเธนส์ในสมัยพุทธกาลเอา

เลยด้วยซ้ำ ซึ่งก็เป็นข้อเท็จจริง อย่างน้อยในกรุงเอเธนส์ สมัยนั้นมีการอภิปรายโต้เถียงกันในหมู่ชาวเมืองที่เป็นชายอย่างกว้างขวาง ทั้งทางจริยธรรม การเมือง และปรัชญา การออกเสียงลงคะแนนไม่ใช่ปัจจัยที่สำคัญเท่าไรนัก เว้นแต่ในการตัดสินคดีความ แท้ที่จริง เพลโตถึงกับรังเกียจการปกครองในระบอบประชาธิปไตยเอาเลยด้วยซ้ำ ดังอริสโตเติล ได้แบ่งประเภทของรัฐและรัฐบาลไว้ อย่างน่าสนใจ ดังขอนำมาเสนอให้ฟังดังนี้

ประการแรก ต้องตกลงกันเสียก่อนว่า ถ้ารัฐมีเป้าหมายนั้นปลายเพื่อให้บังเกิด "ชุมชนอันประกอบไปด้วยคุณธรรม" ถือว่านั่นคือ "รัฐตามปกติ" (normal) ถ้าไม่เป็นที่ไปตามนั้น ถือว่า "ผิดปกติ" (perverted) รัฐธรรมนุญก็เช่นกัน ถ้าไม่สามารถวางมาตรการให้เกิดรัฐตามปกติหรือตามธรรมชาติได้ ต้องถือว่ารัฐธรรมนุญนั้นผิดปกติหรือเลวร้าย (bad) ถ้ารัฐธรรมนุญสามารถทำให้เกิดการปกครองเพื่อความดีของราษฎร ถือได้ว่านั่นคือรัฐธรรมนุญที่ดี (good) หรือเป็นรัฐธรรมนุญตามปกติ

เช่นระบอบประชาธิปไตย ที่ได้มาซึ่งเสรีภาพ หรือระบอบ
คณาธิปไตย ถ้าได้มาเพียงทรัพย์สินสมบัติ ต้องถือว่า
รัฐธรรมนูญที่วางระบอบการปกครองนั้นๆ ไว้ ใช้ไม่ได้
เสรีภาพก็ดี ทรัพย์สินสมบัติก็ดี ควรเป็นเพียงตัวกำหนดหนึ่ง
เดียวของรัฐ หากตัวหลักต้องได้แก่คุณธรรมของราษฎร
ภายในรัฐนั้นๆ

รัฐบาล ต้องมุ่งประโยชน์สุขของราษฎรเป็นที่ตั้ง
เมื่อมีรัฐธรรมนูญแล้ว ก็ต้องมีรัฐบาล จะเป็นรัฐบาลใน
ระบอบการปกครองใดก็ตาม ต้องมุ่งประโยชน์สุขของ
ราษฎรเป็นที่ตั้ง ดังนายแพทย์จะใช้วิธีรักษาโรคอย่างไรก็
ตาม ย่อมต้องมุ่งสุขภาพของผู้ป่วยเป็นประการสำคัญ ถึง
แพทย์จะได้ค่าตอบแทนมากน้อยเพียงใด เป็นอีกประเด็น
หนึ่ง นี้ฉันใด ผู้ที่ปกครองรัฐก็ฉันนั้น ยิ่งเห็นแก่ตัวน้อย
เพียงไร รัฐตามปกติย่อมเกิดขึ้นได้ง่ายเพียงนั้น ฉะนั้น จึง
ออกจะเป็นการยากที่จะให้คณาธิปไตยเป็นรัฐตามปกติได้
เว้นแต่คนจำนวนน้อยที่ปกครองรัฐจะแบ่งส่วนปันส่วน
ทรัพย์สินออกไปจนเจือราษฎรส่วนใหญ่ ให้ได้รับความสุข

ขั้นมูลฐานอย่างพอเพียง แต่อริสโตเติลก็ยอมรับว่า ถ้าชนชั้นปกครองมุ่งไปที่ทรัพย์มากเท่าไร เขาย่อมบังเกิดความเห็นแก่ตัวมากขึ้นเท่านั้น เป็นอันยากที่จะมุ่งประโยชน์สุขและคุณความดีสำหรับส่วนรวมได้ (common good)

รัฐธรรมนูญปกติ: ราชาธิปไตย (monarchy) อภิชนาธิปไตย (aristocracy) และราษฎรธิปไตย (polity)

รัฐธรรมนูญผิดปกติ: ทระราชาธิปไตย (tyranny) คณาธิปไตย (oligarchy) ประชาธิปไตยแบบกรรมมาชีพ (democracy)

รัฐธรรมนูญนั้น นอกจากจะแบ่งเป็น 2 ประเภทดังกล่าวแล้ว แต่ละประเภทยังแยกย่อยออกได้อีก คือ

ประเภทปกติ กำหนดให้มีรัฐบาลตามระบอบการปกครองต่างๆ ดังนี้

1. ราชาธิปไตย (monarchy)

2. อภิชนาธิปไตย (aristocracy)

3. ราษฏรชาติปไตย (polity) หรือรัฐपालาธิปไตย อันได้แก่
ประชาธิปไตยชนิดที่ชนชั้นปกครองปราศจากความเห็น
แก่ตัว และมุ่งประโยชน์ในทางสูงส่งถ่ายเดียว

**ประเภทผิดปกติ ที่รัฐบาลเห็นแก่ตัว แบ่งระบอบการ
ปกครองอันเลวร้ายออกได้เป็น 3 ประเภท**

1. ทรรราชาธิปไตย (tyranny) มุ่งประโยชน์ของพระราชา
เพียงหนึ่งเดียว

2. คณาธิปไตย (oligarchy) มุ่งประโยชน์ของชนชั้น
เศรษฐีมีทรัพย์เป็นเกณฑ์ จนกลายเป็นธนาธิปไตย
(plutocracy)

3. ประชาธิปไตยแบบกรวมอาชีพ (democracy) มุ่งที่คน
จนส่วนใหญ่เป็นที่ตั้ง โดยไม่คำนึงถึงผลประโยชน์ของคน
ในกลุ่มน้อยอื่นๆ

ทางฝ่ายดีหรือปกติ อริสโตเติลถือว่าราชาธิปไตยเป็นเลิศ เพราะถ้าคนคนหนึ่งประเสริฐและสามารถ ย่อมทำประโยชน์ให้บังเกิดคุณความดีแก่ราษฎรในรัฐได้ตลอด อภิชนาธิปไตยย่อมลงมา เพราะการปกครองรัฐระบอบนี้ต้องมีจำนวนชนชั้นปกครองมากขึ้น ย่อมจะให้ได้เลิศที่เดียวไม่ได้ แต่ก็อาจรักษาคุณธรรมของคณะคนกลุ่มน้อยได้ง่ายกว่าราชาธิปไตย เพราะยิ่งผู้ปกครองรัฐมีจำนวนมากเท่าไร ระดับมาตรฐานทางคุณธรรมก็ต้องย่อหย่อนลงเท่านั้น จนออกจะเป็นแบบกึ่งดีกึ่งดีไป หรือเป็นเพียงระเบียบวินัยอย่างที่พวกทหารถือว่าสำคัญเท่านั้นเอง เช่น ให้เกิดความกลัว เลยถือว่าความกล้าหาญเป็นตัวคุณธรรมไป

ทางฝ่ายเลวหรือผิดปกตินั้น ทธราชาธิปไตยเป็นเลวที่สุด ดังสุภาษิตละตินที่ว่า “*Corruptio optimi pessima*” (เมื่อคนสูงสุดเลวร้ายเสียแล้ว ย่อมเลวร้ายถึงที่สุด) ธนาธิปไตยเลวร้ายน้อยลง เพราะพวกเศรษฐีเป็นเพียงพวกกลางๆ กะทิ และหลายคนด้วยกัน ถึงจะรวมหัวกันทำ

ความชั่ว ก็ไม่เลวร้ายเท่าคนๆ เดียวที่ฉลาดเฉลียว
วางแผนและบงการอยู่อย่างมีอำนาจสิทธิ์ขาดเป็นเอกเทศ
โดยที่ประชาธิปไตยแบบกรรมมาซีพยอมเลวร้ายน้อยที่สุด
เพราะอย่างน้อยก็ทำความเลวเพื่อพวกตน ซึ่งเป็นคนหมู่มาก
เท่ากับว่าคนหมู่มากยอมได้ผลประโยชน์พลอยได้อยู่
ด้วย

รัฐแบบอุดมคติ โดยสรุปจากที่ดีที่สุดไปหาเลวที่สุด
เราอาจแบ่งประเภทรัฐแบบอุดมคติ โดยสรุปจากที่ดีที่สุด
ไปหาเลวที่สุด ดังนี้คือ

1. **รัฐที่มีรัฐธรรมนูญตามปกติ** เพื่อมุ่งหวังผลบั้นปลาย
อย่างถูกต้อง รัฐบาลย่อมปราศจากความเห็นแก่ตัว

1.1 ราชาธิปไตย

ก. มุ่งคุณธรรมสูงสุดเป็นประการสำคัญ

ข. พระราชาเป็นเผด็จการโดยธรรมแต่ผู้เดียว

1.2 อภิชนาธิปไตย

- ก. มุ่งพัฒนธรรมและคุณธรรมขั้นสูงเป็นประการสำคัญ
- ข. ชนชั้นปกครองคือผู้ที่มีวิวัฒธรรมสูงและมีคุณธรรม

1.3 ราษฏรชาติปไตย หรือรัฐपालาธิปไตย

- ก. มุ่งระเบียบวินัยอย่างทหารและคุณธรรมกึ่งดิบกึ่งดี
- ข. ชนชั้นปกครองมาจากชนชั้นกลาง

2. รัฐที่มีรัฐธรรมนูญผิดปกติ ย่อมมุ่งหวังผลบั่นปลายอย่างผิดเป้า รัฐบาลจึงมีความเห็นแก่ตัวเป็นที่ตั้ง

2.1 ประชาธิปไตย (แบบกรรมมาชีพ)

- ก. มุ่งการเกิดโดยเสรีเป็นที่ตั้ง
- ข. ชนชั้นปกครองคือมหาชนที่เป็นคนจน

2.2 คณาธิปไตย (ธนาธิปไตย)

- ก. มุ่งทรัพย์เป็นที่ตั้ง
- ข. ชนชั้นปกครองคือพวกเศรษฐี

2.3 ทรรราชาธิปไตย

ก. มุ่งหวังอำนาจค้ำขี่ข่มเหงและการหลอกลวงราษฎรเป็นที่ตั้ง

ข. คนคนเดียวแวดล้อมการโดยปราศจากคุณธรรมใดๆ

ที่ว่ามานี้ เป็นเพียงหลักใหญ่เท่านั้น เพราะตามความเป็นจริง ระบบการปกครองซับซ้อนกว่านี้มาก ชั้นชั้นนั้นเองก็แบ่งซอยออกไปได้อีกมาก เช่น ชั้นสูง ชั้นกลาง ชั้นต่ำ ชั้นต่ำก็ยังมีแบ่งออกเป็น กสิกร พาณิชยนิกร และช่างฝีมือ โดยไม่จำเป็นต้องเอ่ยถึงกรรมกรเอาเลยด้วยซ้ำ ส่วนชั้นสูงนั้นแล้ว แบ่งโดยชาติวุฒิกก็ได้ คุณวุฒิกก็ได้ วิทยุฒิกก็ได้ โดยที่ระบบการปกครองนั้น บางที่ชั้นสูงอาจต้องร่วมกันปกครองกับชั้นกลาง และ/หรือชั้นต่ำ ทั้งบางที่ระบบการปกครองอย่างดี ยังผสมปนเปกับแบบเลวเข้าให้อีก ย่อมทำให้ซับซ้อนซ่อนเงื่อนมากขึ้น แต่ที่เสนอการแบ่งประเภทมาให้พิจารณานี้ นับว่ามีประโยชน์ ควรค่าแก่การอภิปราย โดยเฉพาะก็ในกรณีของ

เผด็จการ ซึ่งดีได้ถึงที่สุด (1.1) และเลวได้ถึงที่สุด (2.3) ในขณะที่ประชาธิปไตยดีน้อยที่สุด (1.3) และก็เลวน้อยที่สุด (2.1) ถ้าเข้าใจประเด็นหลักเช่นนี้แล้ว การผสมประเภทย่อยต่างๆ ของระบอบการปกครองเข้าด้วยกัน ก็จะช่วยให้อ่านใจรัฐ รัฐธรรมนูญและรัฐบาลได้ชัดเจน (จากแนวคิดทางปรัชญาการเมืองของอริสโตเติล หน้า 58-61)

อนึ่ง ความเป็นประชาธิปไตยของกรีกในสมัยโบราณก็ปรากฏอยู่เพียงในบางรัฐ และมีเวลาอันไม่นานนัก ที่กรุงโรมเอง ประชาธิปไตยก็ถูกฆ่าพร้อมๆ กับการรุ่งเรืองของจักรวรรดิโรมัน ซึ่งเริ่มแต่ซีซาร์เป็นต้นมา เฉกเช่นประชาธิปไตยของสหรัฐฯ ก็ถูกฆ่าเมื่อประเทศนั้นกลายเป็นจักรวรรดิ แม้จะมีรูปแบบเป็นประชาธิปไตยก็ตามที

ความสำเร็จของสังคมนอเมริกัน และอเมริกัน อันตราย

J.K. Galbraith เขียนไว้ในเรื่อง *American Capitalism* ว่า ความสำเร็จของสังคมนอเมริกันขึ้นอยู่กับอยู่อย่างลึกซึ้งกับการบริหารจัดการอำนาจของสถาบันต่างๆ อย่างหลากหลาย ซึ่งตรวจตรากันและกัน ให้เกิดความสมดุลในทางพลัง และให้มีการควบคุมกันไว้ไม่ให้สถาบันหนึ่งเดียวใช้อำนาจได้อย่างเบ็ดเสร็จ. ครั้นความสำเร็จดังกล่าวปลาสนาการไป ความเป็นประชาธิปไตยของสหรัฐ ก็กลายสภาพไปเป็นจักรวรรดิอเมริกัน ดังที่ John B. Cobb เตือนเราว่า “ถ้าสหรัฐดำเนินการไปตามที่ผู้นำประเทศต้องการ สหรัฐจะนำโลกไปสู่ความหายนะทางระบบนิเวศ เพราะสหรัฐมีอำนาจทางทหารที่สามารถจัดทหารของทุกประเทศที่ต่อต้านสหรัฐ

ไทยเราเองถูกสหรัฐครอบงำมาเกือบกึ่งศตวรรษแล้ว รัฐซึ่งถึงพิษภัยดังกล่าวหรือไม่ น่าสงสัยนัก อย่างน้อย Cobb ซึ่งเป็นคนอเมริกันก็เตือนเราว่า เราจะรับได้ละหรือ ที่จะ

ให้โลกนี้ปกครองโดยอภิมาหาอำนาจหนึ่งเดียว และ
มหาอำนาจที่ว่่านีั ต้องการดำรงไว้และขยายออกไปซึ่งทุน
นิยมในระดับโลก

4

ประชาธิปไตยชมพูทวีป

ขอให้หันมาพิจารณาทางด้านชมพูทวีปบ้าง กล่าวคือเมื่อ
นายเอมเบตกำา ซึ่งเป็นประธานร่างรัฐธรรมนูญให้อินเดีย
ตอนได้รับเอกราชนั้น ถึงกับยืนยันว่า “คณะสงฆ์คือ
ประชาธิปไตยที่แท้” ซึ่งมีมาแต่สมัยพุทธกาล เพราะ
เนื้อหาสาระของคณะสงฆ์คือ “ความเสมอภาค” ซึ่งมี
ภราดรภาพเป็นน้ำกระสาย และคณะดังกล่าวเป็นไปเพื่อ
เสรีภาพจากความโลภ โกรธ หลง วินัยกรรมของสงฆ์
ทั้งหมดเป็นไปในทางของประชาธิปไตยทั้งสิ้น เริ่มแต่
อุปสมบทกรรม หรือการรับสมาชิกเข้าสู่สงฆ์และวินัย
กรรมอื่นๆ ก็ล้วนเปิดโอกาสให้สมาชิกได้ออกความเห็น
และลงคะแนนคัดค้านได้โดยมาตรการที่มีส่วนร่วมของ

สมาชิกทุกๆ รูป มติของที่ประชุมใช้ทั้งแบบเอกฉันท์หรือเสียงข้างมาก แล้วแต่กรณี

ใช้แต่เท่านั้น เอมเบดก้ายังศึกษาการปกครองท้องถิ่นของชมพูทวีปสมัยโบราณที่เป็นไปในทางประชาธิปไตยอย่างน่าทึ่ง ดังผู้ที่สนใจอาจหาอ่านเอาได้จากงานเขียนของรัถกุมุท มูเกอจี เรื่อง Local Government in Ancient India แม้พวกเราที่สนใจในทางพุทธประวัติ ก็น่าจะทราบได้ดีว่า แคว้นศากยะของพระพุทธเจ้าก็มีการปกครองในระบบประชาธิปไตย ยังแคว้นวัชชี และแคว้นมัลละ ก็เช่นเดียวกัน พระพุทธองค์ทรงยกย่องการปกครองในระบบดังกล่าว ว่าเป็นสามัคคีธรรม ซึ่งควรมี”ธรรมเป็นอำนาจ ไม่ใช่อำนาจเป็นธรรม” และเป็นอภิธานิยธรรม ทรงย้ำว่าการปฏิบัติตามธรรมทางนี้จะไม่เป็นไปในทางความเสื่อมเสียเอาเลย ซึ่งผิดไปจากระบบสมบูรณาญาสิทธิราชย์อย่างกรณีของแคว้นมคธของพระเจ้าอชาตศัตรู และแคว้นโกศลของพระเจ้าปเสนทิ

ยังการสังคายนาพระไตรปิฎกแต่ละครั้งนั้น ก็เป็นไป
ในทางประชาธิปไตยอย่างน่าสนใจยิ่งนัก ดังในคราวปฐม
สังคายนาที่เกิดขึ้นนอกกรุงราชคฤห์ ภายหลังพุทธ
ปรินิพพานไม่กี่เดือน พระมหากัสสปเป็นเพียงประธาน
ของที่ประชุม พระอานนท์เป็นผู้วิสาขชนาในเรื่องพระสูตร
และพระอุบาลีเป็นผู้วิสาขชนาในเรื่องพระวินัย สังฆสมาชิก
ทั้งหมดซักถาม และเสนอความเห็นต่างๆ นานาจนยุติ
แล้วจึงสรุปลงเป็นมติอย่างเอกฉันท์ แล้วนี้มีใช้สาระของ
ประชาธิปไตยดอกหรือ

ตติยสังคายนาในรัชสมัยพระเจ้าอโศก รับเอาพระ อภิธรรมเข้ามาเป็นปิฎกที่สาม

ตติยสังคายนาที่เมืองไพศาลี หลังพุทธปรินิพพานได้แล้ว
ร้อยปี ก็ใช้วิธีเดียวกันกับคราวปฐมสังคายนา ยิ่งตติย
สังคายนาในรัชสมัยพระเจ้าอโศก ณ เมืองปาตลีบุตรด้วย
แล้ว ถึงกับมีข้อเสนอให้ผนวกสาระของพุทธปรัชญาเข้า
ไปในพระไตรปิฎก แม้จะนอกเหนือจากพระพุทธพจน์
และเถรคาถากับเถรีคาถาในสมัยพุทธกาลด้วยซ้ำไป โดย

ที่ประชุมสงฆ์รับเอาพระอภิธรรมเข้ามาเป็นปฏิภาณที่สาม นอกเหนือพระธรรมและพระวินัยนั้น ก็เป็นไปด้วยการ อภิปรายกันอย่างกว้างขวาง และลงมติเป็นเอกฉันท์ เช่นกัน ยังกรณีเรื่องกถาวัตถุนั้นเล่า ก็ถือเอาได้ว่าแปลก ใหม่สำหรับคนร่วมสมัย ทั้งนี้แสดงว่าประชาธิปไตยย่อม เป็นไปในทางวาทกรรมของผู้มีส่วนร่วมอย่างแท้จริง

สาระสำคัญของรัฐธรรมนูญฉบับแรกของญี่ปุ่น
ทางประเทศญี่ปุ่นนั้นเล่า เราก็ไปเข้าใจกันว่ารัฐธรรมนูญ ในรัชสมัยเมจิ เป็นฉบับแรก ที่ปัญญาชนไทยในยุโรป นำมาเป็นแบบอย่างให้กรุงสยามเอาอย่างบ้าง ในปี ร.ศ. 103 ทั้งๆ ที่รัฐธรรมนูญในสมัยเมจิเป็นไปในทางเผด็จการ ยิ่งกว่าสาระของประชาธิปไตยเป็นไหนๆ โดยที่สาระทาง ประชาธิปไตยของญี่ปุ่นอยู่ที่รัฐธรรมนูญ 17 มาตราของ เจ้าฟ้าโชโตกุ ซึ่งสำเร็จราชการแทนพระเจ้าจักรพรรดินีสุนิโกะ ซึ่งเป็นพระราชมารดา รัฐธรรมนูญฉบับนี้ ตราขึ้นในปี ค.ศ. 604 ก่อน Magna Carta ของอังกฤษ ซึ่งประกาศใช้

ในปี ค.ศ. 1215 โดยอังกฤษอ้างว่านี่คือรัฐธรรมนูญฉบับแรกของเขา

รัฐธรรมนูญฉบับแรกของญี่ปุ่นตราไว้ว่า “การตัดสินใจในเรื่องอันสำคัญๆ จะกระทำโดยบุคคลคนเดียวหาได้ไม่ต้องนำมาอภิปรายกันในบรรดาคนหมู่มาก” ทั้งยังมีข้อความดังต่อไปนี้ด้วยว่า “อย่ารังเกียจผู้อื่นซึ่งคิดเห็นต่างไปจากเรา เพราะทุกๆ คนมีหัวใจ และทุกหัวใจมีแนวทางของเขาเอง ที่เขาถือว่าถูก แสดงว่าเราผิด ที่เราถือว่าถูก เขาก็ผิด” ฉะนั้น การนำเอาข้อคิดความเห็นที่แตกต่างกันมาอภิปรายกันอย่างเปิดเผย และเคารพความคิดเห็นที่ต่างกันอย่างออกไป จึงเป็นสาระสำคัญทางด้านการปกครองเพื่อความยุติธรรมทางสังคม

ที่อาจารย์ปรีดี พนมยงค์มีปฏิจฉาวิสัยชนากับท่านอาจารย์พุทธทาส เพื่อแสวงหาสาระของประชาธิปไตยสำหรับไทย เราให้ไปพันรูปแบบและเนื้อหาที่เราเอามาจากฝรั่ง ถ้าเราได้สานต่อดังการเรียนรู้ที่เอ่ยมาย่อๆ ตามที่กล่าวมานี้

น่าจะเป็นคุณประโยชน์ที่คนร่วมสมัยสามารถเจาะลงลึก และกว้างขวาง กว่าบุคคลเช่นชายชราอย่างข้าพเจ้า

ทำความรู้จักคนร่วมสมัยที่ต่อสู้มาในทิศทางของ ประชาธิปไตย

ถ้าเรารู้จักคนร่วมสมัยที่ต่อสู้มาในทิศทางของ ประชาธิปไตย อย่างมหาตมะ คานธี, ชุนยัดเซ็น, มาร์ติน ลูเธอร์ คิง, เนลสัน แมนเดลา, ออง ซาน ซูจี, และทะเลาะ ลามะ แม้จนการพยายามนำเอาประชาธิปไตยมาประยุกต์ใช้ โดยรัฐบาลธิเบตในอินเดีย และราชอาณาจักรภูฐาน ก็ น่าจะเป็นคุณูปการที่สำคัญ ซึ่งจะช่วยให้เราแหวกว่ายไป พ้นบริบทอันจำกัดของฝรั่ง แม้มาร์ติน ลูเธอร์ คิง จะเป็น ชาวอเมริกัน แต่ความเป็นคนผิวดำของเขา ที่ต่อสู้กับการ กดขี่ของคนผิวขาวที่ใช้ประชาธิปไตยของฝรั่งในทาง รูปแบบมากำจัดสิทธิมนุษยชนของคนข้างล่าง ด้วย อหิงสวิธีนั้น น่าสนใจยิ่งนัก

ยังกรณีของเนลสัน แมนเดลา ที่ถูกจองจำไว้ในคุกเป็นเวลานาน เพราะการต่อสู้เพื่ออิสรภาพของคนผิวดำในอาฟริกาใต้นั้น ก็ควรที่เราน่าจะสำเหนียก โดยที่เขาโตมาในระบอบการปกครองที่ฝรั่งผิวขาวกดขี่ชาวผิวดำ พื้นเมืองอย่างเลวร้ายสุดๆ แล้วเขาเรียนรู้สาระของประชาธิปไตยจากที่ไหน ถ้าเราอ่านอัตชีวประวัติของเขา เรื่อง Lonely Walk to Freedom จะเห็นได้ว่า ในสมัยที่เขาเป็นเด็ก เขาเข้าไปร่วมประท้วงกับคนพื้นเมือง ดังเขาเล่าว่า “ใครอยากพูด ก็พูดได้ นี่คือนิยามประชาธิปไตยที่มีรูปแบบอันสะอาดที่สุด อาจมีลำดับความสำคัญของบุคคลที่พูด แต่ทุกคนก็มีโอกาสให้ได้พูด ไม่ว่าจะหัวหน้าเผ่าชน หรือคนเล็กคนน้อย นักรบ หรือหมอยา เจ้าของร้านขายของ ชาวนา เจ้าของที่ดิน กรรมกร พื้นฐานของการปกครองตนเองขึ้นอยู่กับว่าทุกคนมีสิทธิอย่างเสรี ที่จะเปล่งเสียงออกมาให้ทัศนะของเขาได้ปรากฏ และทุกคนมีค่าเท่าเทียมกันในฐานะที่เป็นราษฎร”

ขออ้าว่า ประชาธิปไตยตามรูปแบบซึ่งหมายถึงสถาบัน
การเมือง การปกครองที่ขึ้นอยู่กับกลองคะแนนเสียงใน
การเลือกตั้งตัวแทนของราษฎรนั้น จำต้องตราไว้ด้วยว่า
การลงคะแนนเสียงในการเลือกตั้ง จะช่วยให้เป็น
ประชาธิปไตยได้จริง ย่อมต้องประกอบไปด้วยปัจจัยอื่นๆ
ที่สำคัญอีกด้วย โดยเฉพาะก็ต้องมีเสรีภาพทางการ
แสดงออกและราษฎรต้องมีสิทธิได้รับข้อมูลข่าวสารที่
ถูกต้อง พร้อมทั้งยังมีสิทธิที่จะปฏิเสธการครอบงำจากรัฐ
หรือจากนักการเมืองอีกด้วย หากไม่การลงคะแนนเสียงจัก
เป็นประชาธิปไตยปลอม ดังที่ปรากฏในรัฐเผด็จการส่วน
ใหญ่ โดยจำไม่ต้องเอ่ยถึงรัฐสภาไทยในบัดนี้ก็ยังได้

**สาระของประชาธิปไตย ความยุติธรรมทางสังคม
และสื่อมวลชน**
ขอกล่าว้าอีกทีด้วยว่า สาระของประชาธิปไตยนั้น โยงไป
อย่างใกล้ชิดกับความยุติธรรม โดยเฉพาะก็ความยุติธรรม
ทางสังคม เพราะช่วยให้เราวิเคราะห์ไปในทางความคิด
เรื่องความยุติธรรม ทั้งนี้ก็เพราะถ้ามหาชนรู้จักใช้เหตุผล

ด้วยวิจรรณญาณนั้นแล คือการอดหนุนให้ใครๆ เข้าใจใน
เรื่องความยุติธรรมแท้ที่เดียว

ประชาธิปไตยในสมัยนี้ สื่อมวลชนมีบทบาทอย่างสำคัญ
แต่สื่อจะรับใช้ประชาธิปไตยได้ ต้องไม่ถูกควบคุมและมี
สถานภาพที่เหมาะสม ด้วยเหตุผลหลายประการ ดังขอ
ขยายความเป็นข้อๆ ดังต่อไปนี้

1) ซึ่งดูจะเป็นพื้นฐานที่สุด คือสื่อที่ดีย่อมเอื้ออำนวย
โดยตรงกับเสรีภาพในการแสดงออกอย่างทั่วๆ ไป และ
เน้นที่อิสรภาพของหนังสือพิมพ์เป็นการเฉพาะ เพราะนี่
โยงมาถึงคุณภาพของชีวิตเราแต่ละคนเลยทีเดียว เพราะ
เราต่างก็ต้องประสงค์จะสื่อกับใครๆ และต้องการรู้จักโลก
ให้ดียิ่งขึ้น สื่อที่มีอิสรภาพย่อมช่วยให้เราเข้าถึง
วิจรรณญาณได้อย่างถูกต้อง ถ้าสื่อปราศจากอิสรภาพ
หรือมีการบีบบังคับไม่ให้ราษฎรได้แสดงออกอย่างเสรี ให้ได้
มีการรับรู้ซึ่งกันและกันตามความเป็นจริง นี่ย่อมเท่ากับว่า
เป็นการลดคุณภาพของการดำรงชีวิต ไม่ให้สมศักดิ์ศรี

แห่งความเป็นมนุษย์ แม้ผู้คนนั้นๆ จะอยู่ในรัฐที่มีความ
ร่ำรวยทางเศรษฐกิจเป็นอย่างมากก็ตาม เช่น สิงคโปร์เป็น
ต้น

2) สื่อมีบทบาทที่สำคัญในการบอกกล่าว ให้ความรู้ได้
กระจายออกไป เพื่อให้เกิดการวิพากษ์วิจารณ์อย่าง
แพร่หลาย การให้ข่าวของสื่อไม่ได้จำกัดอยู่เพียงรายงาน
พิเศษ เช่น ให้เราับทราบถึงความก้าวหน้าทางวิทยาการ
หรือความแปลกใหม่ทางศิลปวัฒนธรรม หากจำต้องช่วย
ให้ผู้คนได้รับรู้ว่ามีอะไรเกิดขึ้นที่ไหน อย่างไร และที่สำคัญ
ยิ่งกว่านี้ก็คือ การรายงานอย่างเจาะลึก (investigative
journalism) เพื่อให้เราเข้าถึงข้อมูลข่าวสารที่มีการปิดบัง
อำพราง ถ้าปราศจากมิตินี้ของสื่อเสียแล้วไซ้รั ราษฎรจะ
มีติดบอดไปตามๆ กัน โดยเฉพาะก็ในระบบทุนนิยมและ
บริโภคนิยมที่คุมสื่ออยู่ในบัดนี้ แม้จะดูดีกว่ระบบเผด็จ
การทางการเมือง แต่ก็ใช้การโฆษณาชวนเชื่อปานๆ กัน
แต่ในทางทุนนิยมและบริโภคนิยม มอมเมาอย่าง
แนบเนียนกว่าเท่านั้น

3) อิสรภาพของสื่อ รวมถึงการปกป้องสิทธิหรือให้เสียงแก่ผู้ที่ถูกทอดทิ้ง ที่ถูกมองข้าม ที่ถูกเอาเปรียบ ไม่ว่าจะคนกลุ่มน้อย คนในสลัม คนที่ต่อสู้กับนายทุน หรือบรรษัทข้ามชาติ เพราะคนข้างบนมิได้แค่ตีฝีปากทางด้านความยุติธรรมทางสังคม หากมักไม่ได้ลำดับรับฟังถึงคนที่ถูกเอาเปรียบต่างๆ เหล่านี้เอาเลย แม้เวลาเกิดอุทกภัยหรือทุพภิกขภัย คนยากไร้ก็แทบไม่ได้รับความช่วยเหลือ ดังกรณีของสึนามิที่ภาคใต้ การแก้ไขปัญหาก็เป็นไปเพียงให้สถานภาพคืนเดิม ให้นักท่องเที่ยวกลับมา ให้นายทุนได้เงินและได้สินค้า หากแรงงานพม่าและคนที่ถูกเสียเปรียบกลับถูกละเลย หรือซ้ำเติมยิ่งๆ ขึ้นไปอีก แล้วเรามีสื่อที่ชี้แจงถึงพื้นฐานทางด้านความยุติธรรมดังกล่าวหรือไม่

4) การเสริมสร้างคุณค่าในสังคม ทางด้านความดี ความงาม และความจริง ซึ่งต้องมีการสื่อสารซึ่งกันและกัน วิพากษ์วิจารณ์ซึ่งกันและกัน ถ้าขาดความซื่อสัตย์ สื่อสารมวลชนย่อมไม่ได้เดินทางไปสู่วิถีของความเป็น

ประชาธิปไตย โดยเฉพาะข้อหลังนี้ สื่อสารเมืองไทยมีหรือไม่มี น่าสงสัยนัก ข้าพเจ้าเองถูกห้ามจากทั้งข่าวสดและมติชน รวมถึงศิลปวัฒนธรรม ไม่ให้ลงข้อเขียนของข้าพเจ้า แม้ข่าวที่มีชื่อข้าพเจ้า ก็ลงพิมพ์ไม่ได้ แล้วนั่นคือสื่อในระบบประชาธิปไตยหรือในระบบเผด็จการ ซึ่งสืบตำนานมาจากคึกฤทธิ์ ปราโมช โดยที่สื่อมวลชนกระแสหลักทั้งหมดไม่มีปฏิกิริยาใดๆ กับการกระทำของนิตยสาร ภายใต้การทำของพรรคชัย บุณปานเอาเลย หรือจะถือว่าแมลงวันยอมไม่ตอมกันเอง

“ไทยโพสต์” สนับสนุนให้รัฐบาลเสนอชื่อคึกฤทธิ์ ปราโมชไปสู่ UNESCO

พร้อมกันนั้น ไทยโพสต์ ก็ลงบทความสนับสนุนให้รัฐบาลเสนอชื่อคึกฤทธิ์ ปราโมชไปสู่ UNESCO ให้ได้เป็นบุคคลสำคัญในระดับโลก เนื่องในโอกาสชาตกาลครบศตวรรษของเขา ข้าพเจ้าเขียนคัดค้านไป โดยให้เหตุผลถึงความกึ่งกะล่อนของเขา รวมถึงการโกงเอาข้อเขียนของนักเขียนต่างประเทศมาอ้างว่าเป็นของตน (plagiarism)

ซึ่งในทางสากลถือว่าขาดจรรยาบรรณขั้นพื้นฐานเอาเลย แต่แล้วไทยโพสต์ ก็ไม่ยอมลงพิมพ์บทความของข้าพเจ้า บรรณาธิการให้เหตุผลว่าคึกฤทธิ์ก็ตายไปแล้ว จะมาฟื้นฟูลอยหาตะเข็บอะไรกัน นิमितดีก็ตรงที่ข้อเขียนของข้าพเจ้าที่ไทยโพสต์ไม่ยอมลงพิมพ์ ไปปรากฏในเว็บไซต์ของประชาไท ซึ่งก็ถูกรัฐบาลรังแกอยู่เรื่อยๆ และข้อเขียนดังกล่าว บัดนี้ตีพิมพ์อยู่ใน “เพียรพูดความจริงในวัยสนธยาแห่งชีวิต” อีกด้วยแล้ว (หน้า 286-288)

สื่อมวลชนขาดจรรยาบรรณขั้นพื้นฐาน ก็กลายเป็นสื่อมวลชนสัตว์

ยอช ออแวล เขียนถึงสภาพของหนังสือพิมพ์อังกฤษ ในสมัยสงครามโลกครั้งที่ 2 ว่า วัตถุประสงค์ของหนังสือพิมพ์คือเพื่อหาเงินจากคนอ่าน โดยเฉพาะก็นักธุรกิจที่เหนื่อยล้ามาจากการงานและวิธีที่ดีที่สุดก็คือ อย่าเอ่ยถึงเรื่องอะไรๆ ที่เป็นความจริง หากไม่น่ารับฟังเกี่ยวกับสังคมปัจจุบัน กล่าวคือ ไม่ควรให้คนอ่านส่วน

ใหญ่รู้จักคิด ที่อยากถามก็คือหนังสือพิมพ์กระแสหลักในเมืองไทยสมัยนี้เป็นเช่นนั้นด้วยบ้างหรือเปล่า

ตามปกตินายป่วย อิงภากรณ์ เป็นคนที่ใช้ถ้อยคำอย่างสุภาพ แต่ท่านเตือนว่า “ถ้าสื่อมวลชนขาดจรรยาบรรณขั้นพื้นฐานเสียแล้ว ก็กลายเป็นสื่อมวลชนสัตว์” ความข้อนี้ขอยกไปยังกรณีสวรรคต ที่คนบริสุทธิ์ถูกศาลตัดสินประหารชีวิตไปแล้วถึงสามคน ก็ไม่โยไฟกันใช่ไหม

นักหนังสือพิมพ์ไทยเข้าใจกรณีของ Dreyfus ใหม่ ว่านักเขียนอย่าง Emile Zola สามารถเขียนจดหมายจนคนบริสุทธิ์อย่าง Alfred Dreyfus ที่ถูกศาลสั่งจำคุก ยังหลุดออกมาได้ โดยได้รับอิสรภาพอย่างสมศักดิ์ศรี

สื่อสารมวลชนไทยไม่ต้องการแสดงบทบาทด้านความยุติธรรมทางสังคมเอาเลยหรือ เสียหายที่ข้อเขียนของสุพจน์ ด้านตระกูล ไม่มีน้ำหนักเช่นของ Zola และจำเลยทั้งสามของกรณีสวรรคตก็ตายจากไปแล้ว ย่อมไม่อาจฟื้นคืนชีพขึ้นมาได้อีก แต่ตราบโศกคดีสวรรคตยังไม่เปิดเผยออกมาในทางแห่งสัจจะ บ้านนี้เมืองนี้ก็ยังคงต้องมีดบอด

กันต่อไป ถ้าปราศจากสัจจะเสียแล้ว เราจะเข้าหาสาระ
ของประชาธิปไตยได้อย่างไร

5) สื่อสามารถมีบทบาทอย่างสำคัญทางการให้
เหตุผลทางสาธารณะ เพราะนี่แลคือการแสดงภาวะความ
ยุติธรรมที่แท้ ความยุติธรรมไม่ได้อยู่ที่ศาลหรือขบวนการ
ของรัฐอันเริ่มจากตำรวจและอัยการ โดยเฉพาะ
กระบวนการยุติธรรมของเราในเวลานี้ อ่อนเปลี้ยจนน่า
วิตกยิ่งนัก พร้อมๆ กันนั้น ขบวนการของประชาชนและ
องค์กรพัฒนาเอกชนได้เข้มแข็งยิ่งขึ้นทุกที ถ้า
สื่อสารมวลชนเข้าใจประเด็นนี้ ด้วยการกล้าตีตัวออกห่าง
จากลัทธิทุนนิยมและบริโภคนิยม โดยกล้าที่จะยืนหยัดอยู่
ข้างคนเล็กคนน้อย คนปลาย้อปลายแฉม และคนที่ถูก
กดขี่ข่มเหงโดยโครงสร้างอันอยุติธรรมของสังคม พร้อมๆ
กับกล้าพิจารณาตัวเอง ให้เกิดความกล้าหาญทาง
จริยธรรม สื่อของเราคงจะดีขึ้นได้ จนไปพ้นคราบของคึก
ฤทธิ์ ปราโมช โดยเข้าสู่การต่อสู้อย่างมีเกียรติมีศรีของคน

อย่างกุหลาบ สายประดิษฐ์ ของสุภา ศิริमानนท์ และของ
อารี ลีวีระ เป็นต้น

จริงอยู่ สื่อสารมวลชนภายใต้รัฐบาลทักษิณ ชินวัตรนั้น
ถูกคณะของบุคคลคนนั้นแทรกแซงในแทบจะทุกๆ ทาง
หากบัดนี้สื่อจะมีสถานะที่ดีขึ้นกว่าสมัยทักษิณ แต่สื่อก็
ยังถูกระบบทุนนิยมและบริโคนิยมครอบงำมากเกินไป
โดยสื่อมักจะทำให้ใครๆ ในวงการดังกล่าวเพลินไปกับ
ความสำเร็จอันจอมปลอม หาไม่ก็ได้แต่ปากกัดตีนถีบไป
วันๆ ในบริบทของน้ำเน่าประจำวัน ประจำสัปดาห์ กัน
อย่างน่าเสียดาย. ถ้าถ้อยคำที่ข้าพเจ้านำมาเสนอในที่นี้
จะมีประโยชน์บ้าง ทิศทางของสื่อไทยคงจะก้าวหน้าไป
ในทางที่ถูกที่ควรบ้างกระมัง โดยที่นี่จะเป็นคุณกับความ
เป็นประชาธิปไตยโดยแท้

อนึ่ง กฎหมายในเรื่องคดีหมิ่นพระบรมเดชานุภาพ ที่
นำมาใช้กันอย่างหลากหลายในบัดนี้ โยงใยไปในทางจิต
ใต้สำนึกถึงกรณีสวรรคตของรัชกาลก่อน อย่างมิพึงต้อง

สงสัย เพราะนั่นคือการเริ่มต้นของรัชกาลปัจจุบัน อันมี
ที่มาจากความผิดปกติ ที่ปฏิเสธสังหารวะ ซึ่งนำไปสู่การ
ขจัดประชาธิปไตย โดยคณะรัฐประหารในปี 2490 โดยที่
เผด็จการแต่ละคณะได้ใช้สถาบันกษัตริย์เป็นข้ออ้างใน
การทำลายเสรีภาพและศักดิ์ศรีของมนุษย์แทบตลอดมา
และแล้วสื่อมวลชนก็พากันสยบกับความข้อนี้ เป็นเหตุให้
มีการใช้สื่อออกกระแสหลักต่อต้านศักดินาชาติประชาธิปไตย
จนเกิดวิกฤตภาวะที่ขยายตัวออกไปยิ่งๆ ขึ้น แต่แล้วชน
ชั้นบนและสื่อกระแสหลัก ก็หาได้ทำอะไรให้เป็นมรรคเป็น
ผล เพื่อเปลี่ยนวิกฤตให้เป็นโอกาส ทั้งๆ ที่นี่เป็นเรื่องของ
เส้นผมบังภูเข่า ซึ่งสามารถแก้ได้ด้วยท่าทีที่ถูกต้อง

ที่บรรยายมาทั้งหมดนี้ เป็นเพียงคำพูดเพื่อแสวงหาสาระ
ของประชาธิปไตย เผื่อจะบรรลุเป้าหมายของ
ประชาธิปไตยที่สมบูรณ์ตามความปรารถนาของอาจารย์
ปรีดี พนมยงค์ ได้บ้างดอกกระมัง แต่ประชาธิปไตยที่
สมบูรณ์ตามนัยยะของอาจารย์ปรีดี ไม่ใช่แต่ที่ปรากฏใน
รัฐธรรมนูญฉบับ พ.ศ. 2489 เท่านั้น หากนั่นเป็นต้นตอ

ที่มาของธรรมนูญสังคมนิยมอีกด้วย ดังพรรคสหชีพเป็น
พยานที่สำคัญ และถ้าผู้นำตามท้องถิ่นต่างๆ ในแต่ละ
พรรคนั้น รวมถึงคนอื่นๆ ที่มีหัวใจไปในทางขจัดอภิสิทธิ์
ต่างๆ ไม่ถูกประหารให้หมดสิ้นไปทั้งชีวิตและชื่อเสียง
เกียรติคุณ เราย่อมเข้าถึงธรรมนูญสังคมนิยมได้ โดยที่ต่อแต่
นี้ไป จะเป็นไปได้ไหม พวกแกนนำในกลุ่มเสื้อเหลืองและ
เสื้อแดงสนใจประเด็นนี้อย่างจริงจังแค่ไหน ได้วางแนวคิด
เพื่อกิจกรรมที่ต่อสู้สาระแห่งความเป็นประชาธิปไตย
สำหรับไทยอย่างแท้จริงหรือไม่

หวังว่าการอภิปรายจากคนรุ่นใหม่หลังปาฐกถานี้ คงมี
อะไรๆ ให้ได้รับรู้กันอย่างกว้างขวางมากออกไป และถ้า
เกิดการขานรับหรือโต้แย้งอย่างกว้างขวางออกไปมาก
เท่าไร นั่นจะเป็นการปูทางไปสู่สาระแห่งประชาธิปไตยได้
ยิ่งๆ ขึ้น

หมายเหตุโดย ส.ศิริรักษ์: ข้อมูลที่ใช้ประกอบการเรียบ
เรียงปาฐกถานี้ได้มาจาก *The Idea of Justice* by

Amartya Sen มีใช้น้อย จึงใคร่ขอขอบคุณเขา และขอบคุณนายปรีดา เตียสุวรรณ ที่มอบหนังสือเล่มดังกล่าวให้ปาฐก

- เอกสารดาวน์โหลดจากเว็บไซต์มหาวิทยาลัยเที่ยงคืน
- <http://www.midnightuniv.org>
- นำมาเผยแพร่โดยได้รับอนุญาตแล้ว
- แปลงเป็น pdf สำหรับอ่านบนเครื่องอ่านหนังสืออิเล็กทรอนิกส์ขนาดจอ 6 นิ้ว โดย วิษณุ เอื้อชูเกียรติ
- วันที่ 29 พฤษภาคม 2553